

Cornelia Ștefănescu (1888-1962)

Anarhiva

20 februarie 2025

Cornelia Ștefănescu s-a născut la Brăila, în 1888. Nu avem fotografii sau imagini cu ea, dar din descrierile făcute de agenții de poliție care o urmăreau, știm că era șatenă și purta uneori o rochie albastră, inconfundabilă. Avea, conform acelorași note informative, „o statură obișnuită, aproximativ 1,65 metri înălțime și un chip foarte frumos”.

Ne-au rămas despre ea câteva texte împrăstiate în revista publicistului Panait Mușoiu, un articol de ziar și amintirile Mariei Simionescu (Mărioara), care i-a fost vecină în perioada 1915-1916. Aceste relatări, în care figura Corneliiei apare sporadic, au fost scrise la mașină, cândva prin anii 1970.

A petrecut o vreme în Italia și Franța, unde a făcut studii de artă și de unde trimitea corespondențe la *Revista Ideei*. În aceste corespondențe apare menționat și un frate din Brăila. Notele informative și investigațiile agenților au scos la iveală faptul că părinții Corneliiei nu mai erau în viață. Două din surorile sale locuiau în Italia. Una se călugărise, cealaltă era căsătorită cu un bancher. Revenită la București, Cornelia a ținut, se pare, și un mic stand cu vederi și ilustrații.

Activă în mișcarea muncitorească și anarhistă, a fost arestată și închisă pentru prima dată în 1913, pe motiv că luase parte la o manifestație muncitorească din Piața Teatrului Național. A doua oară a fost închisă în 1919. Se pare că, împreună cu alții, imprimase manifeste revoluționare.

Cornelia a fost căsătorită cu studentul Petru Țarnă, care a publicat o broșură intitulată *Problema socială*, text apărut inițial în nr. 148 din 1916 al *Revistei Ideei*. Amândoi au fost colaboratori la *Revista Ideei*. Lui Mușoiu i-au trimis traduceri din franceză, dar și texte originale, unele numere din revistă fiind realizate aproape în întregime de cei doi.

Pe 6 iulie 1916, România a intrat în război, moment în care *Revista Ideei* a încetat să apară. Petru Țarnă a murit pe front, fiind printre primii căzuți în confruntare. După moartea soțului ei, Cornelia a rămas singură cu o fetiță de un an, confruntându-se cu mizeria, dar și cu hărțuirea din partea autorităților. Toate aceste lovituri i-au afectat serios sănătatea.

În primele luni de război, era vizitată frecvent de Panait Mușoiu. Uneori trebuiau să se ascundă în beciul casei din strada Lucaci, unde locuia, orașul fiind atacat cu bombe de zepeline germane. În decembrie 1916, odată cu intrarea armatelor Puterilor Centrale în București, Cornelia, împreună cu fetița ei, s-au refugiat în Moldova, de unde s-au întors după încheierea ostilităților.

Când l-a cunoscut pe Mușoiu, înainte de Primul Război Mondial, Cornelia avea 27-28 de ani. Între cei doi s-a legat în scurt timp o strânsă prietenie. Contribuția Corneliiei Ștefănescu la *Revista Ideei* a început să fie tot mai consistentă: a tradus pentru revistă numeroase articole din franceză, scriind în același timp propriile articole politice, literare și reportaje. Ultimul său articol, „Halele Centrale în 1916,” o combinație între literatură și reportaj, aborda lipsa alimentelor și specula cu alimente din București. „România, se întreba retoric autoarea, ce înseamnă asemenea ficțiune? România nu-i oare numai o abstracție alcătuită de-o mână de șarlatani totdeauna gata, pentru a ne face să uităm de necazuri, să ne joace mici comedii...”

După anumite relatări, Cornelia Ștefănescu se apucase să citească toate numerele vechi ale *Revistei Ideei*, precum și broșurile publicate de Panait Mușoiu. Dorința ei de a se familiariza cât se poate de bine cu munca de până atunci a editorului libertar era, se pare, legată și de intenția acestuia din urmă de a-i încredința la un moment dat revista. Un semn de mare apreciere și încredere din partea lui Panait Mușoiu, după cum remarcă și istoricul Martin Veith în biografia pe care i-a dedicat-o.

Ca mulți alții, inclusiv cei din cercurile libertare, Cornelia a fost entuziasmată de valul revoluționar care a urmat Revoluției din 1917, de evenimentele care au avut loc în 1918-1919 în țări precum Germania sau Ungaria. Să nu uităm că în toamna anului 1918, imperiile se prăbușeau sub greutatea grevelor generale și a mișcărilor radicale muncitorești, ceea ce a lăsat multora impresia că revoluția socială și internațională era iminentă. Drept urmare, în această perioadă îi găsim pe unii anarhiști în rândurile aripilor radicale a Partidului Socialist și a sindicatelor muncitorești.

În august 1919, a fost arestată, așa cum am amintit deja, din cauza implicării sale într-o tipografie comunistă clandestină din Șoseaua Vitan. Cornelia a fost prinsă în timp ce împărțea manifestele tipărite acolo. Episodul a fost relatat și în presa vremii:

În seara zilei de 19 august, Siguranța generală a statului a surprins în șoseaua Vitan nr. 25 pe Nicolae Diaconescu și Gheorghe Marin lucrând în pivniță la tipărirea unor manifeste revoluționare. Din aceste manifeste, care au urmat celor răspândite la 21 iulie și în alte zile, rezultă că autorii lor luptă în contra dinastiei, pentru schimbarea formei de guvernământ a statului, glorifică republicile sovietice, batjocoresc armata română și victoriile ei strălucite, propovăduind grevele permanente și îndemnând la mișcări de stradă. Odată cu cei de mai sus au fost arestați și complicii lor Teodor Himson, Cornelia Ștefănescu, Steinberg, M. Anculescu, E. Zalmanovici, Sofia Marcus, Zambilovici și alții care au fost dovediți că au contribuit la culegerea, tipărirea și răspândirea manifestelor revoluționare, precum și la organizarea unei acțiuni comune cu aceea a revoluționarilor din Rusia, Ungaria și Bulgaria. (*Universul*, 24 august 1919)

În urma acestor evenimente, Cornelia Ștefănescu a fost închisă timp de mai multe luni în închisoarea Văcărești. În închisoare, Cornelia a scris *De Profundis*, un text îndârjit și emoționant, greu de încadrat într-o formulă anume, o afirmare curajoasă (chiar sfidătoare) a propriilor convingeri, în pofida detenției. Iată cum prefăta acest text Panait Mușoiu: „Un spirit învăpăiat caută să rupă zăgazurile închisorii; îl urmăresc în peregrinările lui și mă gândesc la acele serioase probleme de care acest spirit este frământat, probleme care cer o grabnică și cu totul mulțumitoare dezlegare în zilele noastre.”

În broșură, Cornelia arăta că socialismul era forța istorică care urma să elibereze muncitorii, o expresie a maselor deposedate, a muncitorilor și muncitoarelor de pretutindeni. În viziunea ei, revoluțiile erau momente de cotitură inevitabile, în care oamenii, împinși de forța istoriei, se ridicau împotriva opresiunii, a statului și a capitalismului. Ideile puse în aplicare în vâltoarea revoluționară, scria ea, nu trebuiau să aparțină niciunei elite, căci „sunt ale tuturor”, fiind totodată „oglinza gesturilor omenirii întregi”. Oamenii, sugera Cornelia Ștefănescu, sunt capabili să se organizeze singuri: nu este, așadar, nevoie de „un om care să ne ridice din mulțime” și cu atât mai puțin de cineva care „să ne sugestioneze, să ne subjuge, să ne stăpânească”. Spirit lucid, ea se întreba în același timp dacă „suntem totuși în stare să ne lepădăm de fetișismul cel vechi care făurea chipurile de piatră, ca să aibă cui să se închine”. Concluzia ei era una simplă, având vădite accente antiautoritare, anarhiste:

Jos cu Zeii.

Jos cu Idolii.

Jos cu chipurile de piatră.

Adevărul e vădit, nimeni nu-l mai poate înlătura și nu mai avem nevoie să ni-l arate nimeni.

Îl cunoaștem: să-l înfăptuim!

În timpul procesului din ianuarie 1920, Cornelia Ștefănescu a fost acuzată de redactarea manifestului pentru care au fost arestați, lucru pe care aceasta a încercat să-l dezmintă, susținând că nu se afla în acel moment la București. Toți cei acuzați au fost ulterior achitați și eliberați din închisoare.

Cornelia Ștefănescu a contribuit, de asemenea, la traducerea mai multor cărți publicate la Biblioteca Revistei Ideei: *Vae Victis. Memoriile unei deținute* de M-me Noro, *Materialismul economic al lui Marx* de P. Lafargue, *Drepturile omului cele adevărate și cele false* de Paraf-Javal, *Ce-i de făcut?* de Cernișevski, *Libertatea de corelare* a lui John Stuart Mill, și altele.

A murit la Paris, în 1962.

La 26 de ani de la moartea sa, a apărut un scurt articol despre ea în numărul 28 (1988) al *Contemporanului*. Pentru a nu crea confuzie cu critica și istorica literară Cornelia Ștefănescu (1928-2010), autoarea articolului i-a adăugat numele fostului ei partener, Țărnă. Acest articol, semnat de poeta Violeta Zamfirescu, este, cel mai probabil, singura sursă biografică despre Cornelia Ștefănescu apărută în România după moartea pictoriței.

Biblioteca Anarhistă

Anarhiva
Cornelia Ștefănescu (1888-1962)
20 februarie 2025

Buletinul Anarhivei 2/2024

ro.theanarchistlibrary.org